Păi cum era?! De exemplu, la noi întâi a fost o stradă şi la numărul unu şi ne-a întrebat când am venit: "Cine-i primul?", iar bătrânul, bunicul a zis: "Io". "Câte persoane sunteţi?" "10 sau 11" Zice: "Bate ţăruşul aici, pân' acolo". "Următorul, cine vine?" Cutare…şi-a bătut ţăruşul. La noi cam jumate de hectar, un pogon, cam aşa a fost cu totul, locul şi cu casa. Alţii au avut mai mult, alţii mai puţin, depinde câte persoane au fost. Strada era dreaptă.

PACEA DIONISIE şi
PACEA MIHAI

Interviu realizat de Roxana Pătraşcu cu Pacea Dionisie şi fiul Pacea Mihai (foşti deportaţi în Bărăgan, Vadenii Noi/ Zagna), în aug.2001, la Brăila.

A trebuit ca noi să părăsim Dorostorul. *(Unde era Dorostor?)* În Dobrogea, dar s-a cedat la Bulgaria. *(Dumneavoastră unde v-aţi născut?)* Eu m-am născut în Albania, în Macedonia, dar în ’33 am venit în Dorostor, unde am stat 7 ani, dar a trebuit să-l părăsim că s-a cedat la bulgari. Am plecat pe urmă de-acolo şi ne-am dus în Banat, iar în Banat am muncit. *(În ce loc aţi fost în Banat?)* În comuna Săcălaz. Şi-apăi în ’51 am fost deportaţi. În Bărăgan am făcut un bordei, unde am stat 4 luni, iar pe urmă am făcut chirpici, am făcut căsuţă, acoperită cu paie şi acolo am stat, până ne-au dat drumul. Ne-am mutat aici (în Brăila), n-am putut să plecăm mai departe. Aici am luat o căsuţă în Brăiliţa, iar după câţiva ani am vândut căsuţa şi-am luat apartamentul ăsta.
(În ce an v-aţi născut?) În 1921. Eu m-am născut în Macedonia, în Albania. *(Şi cum de aţi ajuns din acele părţi aici?)* Au plecat părinţii noştri, că noi eram mici. Ei au venit încoace, că noi eram români, albanezii erau albanezi-turci şi se contraziceau şi au plecat de-acolo din cauza albanezilor-turci. *(Au plecat mai mulţi oameni, în grup sau numai ei?)* Au plecat mai mulţi, sigur că da. Noi macedonenii munceam şi aveam avere, dar turcii erau numai cu furatul şi se împuşcau, aşa că au plecat părinţii, au văzut că nu-i bine. Turcii de-acolo ne spuneau vlahuţi, spuneau: “Duceţi-vă vlahiilor”, adică vlahi în România. Şi părinţii ce-au zis: “Hai să plecăm odată să scăpăm de ei” şi au plecat. Şi aşa, în ’33 am venit în Dorostor şi am stat acolo 7 ani, dar pe urmă s-a cedat la bulgari şi a trebuit să plecăm. Ne-am dus în Banat şi am stat acolo aproape 10 ani, iar in ’51 ne-au deportat. *(Din ce cauză? Că eraţi macedoneni?)* Ni se spunea titoişti, chiaburi şi fel de fel, cum a fost comunismul atuncea.
(Cum de au ales părinţii să vină în Banat?) Că era zonă mai bogată.
(Cum era în Banat?) Bine, prea bine. Era omenie, adică lăsai plugu’ la capu’ locului şi nu fura nimeni. Nu ca aicea, dacă laşi ceva îţi fură. Era o adevărată omenie, vă spun sincer. *(Ce etnii erau în Săcălaz?)* Erau nemţi, români, basarabeni, bucovineni, macedoneni şi-aşa mai departe. Eu îs macedonean. *(V-aţi mai întors vreodată în Săcălaz?)* Am 5 hectare de pământ acolo, dar când iau banii, când nu iau banii pe ele.
(Cum a fost când v-a luat în Bărăgan?) Într-o noapte, la 12 noaptea a venit miliţia, armata, ne-au cerut actele, ne-au pus în vagoane şi ne-am trezit în Bărăgan, unde ne-au spus “Aici e locul”. *(În ce loc v-a dus?)* Între Vădeni şi Baldovineşti, la Vădenii Noi. Când te-ntreba cineva “De unde eşti?”, noi spuneam “Din *vai de noi*”, adică Vădenii Noi.
(La ce-aţi muncit acolo?) La grădinărie, la grajduri, magazii…fel de fel de munci din astea. *(Era şcoală în comună?)* Da, s-a făcut şcoală, s-a făcut spital, s-a făcut miliţie, toate din munca noastră. Ne puneua şi munceam şi aşa s-au facut toate astea.
În Satu Nou am muncit ca nebunii, ca să putem trăi. Noi eram 6 copii la părinţi, pe urmă eu am avut trei. Eram tânăr şi eu şi m-am căsătorit. *(Eraţi cu soţia?)* Da. Eram şi cu mama, cu tata care a murit acolo. *(Cum se numeau părinţii dumneavoastră?)* Pacea Vera, tata, iar mama

Hrisanta. *(Şi părinţii dumneavoastră lucrau?)* Ei nu puteau să lucreze, că erau bătrâni şi nu mai puteau. Tata a murit acolo şi-avea 88 de ani. *(Şi-au făcut cei deportaţi un cimitir al lor sau era cimitir în comună?)* Era cimitir la Baldovineşti, pe un deal. A fost cimitir şi acolo, dar când au stricat casele au stricat tot, cu tractorul, ca să dispară şi au stricat şi cimitirul.
Am muncit, pe urmă ne-am cumpărat o căsuţă în Brăiliţa. Pe urmă, când am văzut că se demolează casele, am căutat să vând, am dat un acont pentru apartament şi cu timpul l-am plătit.
Am doi băieţi şi am avut şi-o fată, dar a murit în '90.
(Ce-au reuşit oamenii să ia cu ei de-acasă atunci când au fost deportaţi?) Ce puteau. Un cal, o vacă, lucruri şi ce puteai să mai iei. Într-un vagon puneau două-trei familii şi în alt vagon puneau vitele şi căruţa.
(A oprit trenul până a ajuns în Bărăgan?) A oprit prima dată chiar în Timişoara, căci 6 kilometri erau de la Săcălaz la Timişoara. Eu aveam o soră la facultate în Timişoara care a ieşit pe peron, iar frate-miu a vrut să se dea jos, dar soldatul i-a zis: "Te-mpuşc dacă cobori" şi eu l-am tras înapoi şi i-am zis să stea jos, să stea liniştit că altfel îl împuşcă. Pe urmă au adus-o pe soră-mea cu poliţia, din gară-n gară, până aicea în Brăila, că ea n-a fost adusă cu noi. Dacă pe părinţi şi pe noi ne-au adus aici, pe urmă au luat-o şi pe ea.
La început erau aici patru ţăruşi unde era locul şi pentru grădină. Aici am făcut bordei şî am stat 4 luni în bordei. Eram eu cu soţia şi trei copii, tata cu mama, deci şapte, mai erau două surori şi-un frate al meu, deci în total 10. Fratele s-a căsătorit acolo, după câteva luni, după ce am făcut căsuţa şi astfel am fost 11. S-a căsătorit tot cu o macedoneancă care era tot de-acolo în comună şi tot aici au fost duşi şi ei. *(Se făceau şi căsătorii mixte?)* Da, s-au făcut. Aici băieţii mei s-au căsătorit cu românce, iar fata mea tot cu un român. Fata a murit într-un accident. *(Se mai ţineau sărbătorile în Bărăgan?)* Da bineînţeles, se făceau nunţi, se ţineau sărbătorile ortodoxe.
(Vă mai amintiţi ce vecini au fost luaţi din Săcălaz şi deportaţi în Bărăgan?) Geambaş şi un neamţ Hans şi mulţi alţii. *(În Brăila mai este cineva care a fost cu dumneavoastră acolo în comună?)* Nu, dar sunt lângă Bucureşti, într-o comună, foarte mulţi. Sunt şi în Constanţa, în Ovidiu foarte mulţi, printre care şi unul Mociu.
(V-aţi mai întors apoi în Săcălaz?) Eu am fost doar în vizită, dar cu familia nu m-am mai întors. Am mers doar şi-am văzut, dar acum vreo 20 de ani, nu acum. Am facut o vizită, când erau încă comuniştii. Şi cei care s-au dus n-au mai primit nimica înapoi. Comuniştii n-au dat, acuma se caută să se dea ceva. Dacă s-au dus înapoi nu s-au dus la casa lor, ci în altă parte. *(Mergeaţi şi prin Timişoara când locuiaţi la Săcălaz?)* Da, sigur. *(Cum vi se părea oraşul Timişoara?)* Frumos a fost în Timişoara. E catedrala aia frumoasă, iar pe-atunci trecea trenul pe lângă catedrală.
(Şcoala unde a-ţi făcut-o?) În Dorostor am făcut şcola primară, căci n-am putut mai mult decât 7 clase. O soră a mea a putut şi-a făcut şi facultatea.
(În Bărăgan munceaţi de dimineaţa până seara?) Munceam, lucram la o gospodărie până la ora două, iar după două mai munceam şi la altă gospodărie ca să mai luăm nişte bani. *(Reuşeaţi să vă cumpăraţi ceva de banii câştigaţi?)* Erau banii atuncea mici. Eu vă spun un lucru…aveam o văcuţă, pe care-am cumpărat-o de la Vădeni. Am avut una adusă din Banat, dar a murit. Am cumpărat astfel o văcuţă şi două oi. Nevastă-mea mulgea văcuţa, dădea laptele la copii şi ce rămânea vindea pe piaţă. Primul an n-avea voie să meargă să vândă, dar după doi ani ne-au dat voie să venim şi-n Brăila şi mai vindea câteva kile de lapte şi lua cele necesare. Şi cu ce mai câştigam eu…uite aşa am trăit. Am căutat să supravieţuim.
(Aţi fost şi la război?) Da, am fost şi-n război, în Ardeal. Am trecut Mureşul şi acolo m-am îmbolnăvit şi m-au dus la spital şi aşa am scăpat, căci puteam să mor pentru că alţii s-au dus până-n Tatra. *(Unde eraţi când v-a luat la război?)* La Timişoara, iar în '45 m-am eliberat.

După ce-am venit din război mi-au dat 5 hectare de pământ. Ministrul de-atuncea a făcut împroprietăriri şi mi-a dat 5 hectare de pământ pe care le am şi-acuma.
(Tatăl dumneavoastră a murit în Bărăgan?) Da, iar mama a murit mai târziu. Un frate de-al meu a plecat la Constanţa, iar acolo a murit şi mama, iar după ce a murit l-am scos pe tata de-aici de unde era îngropat, de la Baldovineşti şi l-am adus la Constanţa şi l-am pus cu mama la un loc.
(Unde v-a plăcut mai mult să trăiţi?) Cel mai mult mi-a plăcut să trăiesc în Banat. *(De ce?)* Era omenie. Lăsai grapa, lăsai plugul şi nu-ţi era frică că se fură. Era nemţi, erau români. Unguri nu erau în comuna noastră, dar erau în alte sate. La noi în comună erau sârbi, nemţi, basarabeni, bucovineni, macedoneni şi români din Banat. Foarte mulţi nemţi, basarabeni şi macedoneni au deportat şi mai puţini români din Banat, dar i-a deportat şi pe cei care erau bogătaşi, chiaburi.
(Se făceau şezători sau clăci în Săcălaz?) Se făceau, se făcea şi horă… *(Vă duceaţi?)* Eu nu, dar fratele meu se ducea. Se făcea şi Chirvai. Aveam vecini nemţi, unul dintre ei se numea Hans şi ne-mpăcam foarte bine. *(Era şi orchestră în Săcălaz?)* Era orchestră nemţească. *(Acolo ce lucraţi?)* În agricultură.
(Când v-a deportat în Bărăgan v-aţi făcut grădină?) Da, aveam grădină, puneam porumb, zarzavaturi, morcovi.

Intervine fiul **Pacea Mihai (P.M.)**

Eu aveam 9 anişori când ne-au deportat în ’51.
P.D.: Avea un cal şi văcuţa. Ăla mai mic lua cele două oi.
P.M.: Când luam vacanţă de la şcoală aveam grijă de animale. Trebuia să muncească toţi ca să supravieţuiască.
Eu căram apa de la 2-3 kilometri. *(Cu ce aduceaţi apa, cu bacul?)* **P.D.:** Nu, cu maşini.
P.M.: Au adus la început cu maşini, cu cisterna, până s-au făcut fântâni. S-a făcut o fântână prima oară, da n-a fost bună şi a luat foc acolo un om, că era conducta de gaz care se ducea la ruşi, dar după aceea au adus forjori şi-au săpat două fântâni la adâncimi mari. Apa era bună dar trebuia să te duci s-o cari. Pentru vite şi pentru tot trebuia să cari apa din alea două fântâni.
(Acolo erau orezării?) Nu, aici la Baldovineşti, către Satu Nou, Zagna Vădeni îi spunea, a fost o parte grădinărie, că era I.A.S.-ul Dunărea şi tot I.A.S.-ul avea porumb şî grâu şi noi am fost duşi în lanul de porumb şi grâu. Era între şosea şi fabrica de conserve, la jumătatea traseului. Era la un kilometru şi ceva de şoseaua veche care duce la Baldovineşti. Şi-acolo, când ne-am dus erau deja trasate străzi cu combina şi s-au aşezat în ordine fiecare. Pe urmă au făcut bordei, apoi casă din chirpici sau paiantă şi am stat acolo 4 ani şi aproape 3 luni.
Munceam la câmp şi aveam o vacă ce ne hrănea pe toţi, semănam bucata de pământ pe care-o aveam acolo cu tot felul de zarzavaturi ca să avem ce mânca şi vindeam şi-n piaţă.
(Profesorii de la şcoală de unde erau?) De-aici din Brăila, dar unii erau şi de-acolo, dintre cei care-au fost deportaţi.
(Ce vecini aveaţi în Săcălaz?) Noi am avut ca vecini foarte mulţi nemţi, şvabi.
P.D.: Şi macedoneni erau, şi bucovineni, basarabeni.
P.M.: Sunt mulţi care sunt acum în Constanţa. Sunt mulţi care sunt acum în Constanţa, şi-n Bucureşti. Noi, cei cărora ne-au luat famiiile complet în Bărăgan, nu ne-am mai întors înapoi în Banat. Şvabii au mai rămas din ei acolo, dar s-au întors înapoi în Banat şi de-acolo au plecat în Germania c-aveau rude. Acum câţiva ani eu n-am mai găsit pe nici unul dintre cei pe care-i cunoşteam eu. *(În Săcălaz aţi început şcoala?)* În Săcălaz am început şcoala şi am făcut clasa I şi-a II-a, pe care am terminat-o pe urmă aici. Pe urmă am făcut a III-a, a IV-a, a V-a şi-a VI-a, iar a VII-a aici, în Brăiliţa, când ne-am cumpărat casă.
P.D.: Şi la liceu nu i-au dat voie.

P.M.: Da, nu ne-au dat voie să facem liceul că "aveam bube-n cap".
P.D.: A făcut seralul. Nu i-a dat voie.
P.M.: Munceam şi făceam liceul la seral. Aşa a fost. Sora mea a reuşit printr-o mare şansă. Plus două mătuşi, surorile tatei. Pe una a adus-o de la Timişoara, căci era studentă în anul II, a dus-o cu securitatea, după două săptămâni şi cealaltă a dat la Iaşi. Tot ce era pe listă trebuia să apară aici. Atuncea au fost probleme multe. Mulţi care au ajuns la Canal nu s-au mai întors. Aşa-i viaţa!
P.D.: Stai să-ţi spun, că era un inginer la construcţii, iar când nu ne-au plătit bine nemţii din grupă au spus: "Du-te Pacea tu!" şi i-am zis: "Domnule inginer, de ce ne-aţi plătit aşa de prost pe timp de iarnă? De ce vă bateţi joc?". Mi-a zis că mă trimite la Canal şi m-a înjurat, aşa m-a luat în primire. Între timp a venit unul mai bătrân, mai în etate, care era preşedinte de sindicat şi-a întrebat: "Ce-i scandalul ăsta?" şi zic: "Domnule preşedinte, în toată luna asta aşa de grea ne-au spus că nici pachetul de dimineaţă nu-l plătim şi au zis că ne trimit la Canal". "Uite-te la mine", zice el către inginer: "Oamenii aceştia sunt bătuţi de Dumnezeu. Îţi baţi joc şi tu de el?" Era om mai în etate şi cu cap şi a zis inginerului: "Dacă mâine nu faci stat de plată, pe tine te trimit". A doua zi ne-a plătit cât trebuia.
P.M.: Nu ştiu care-a fost politica. Oamenii în general sunt răi, c-aşa sunt oamenii. Toţi erau ţărani şi munceau câmpul, iar în '45 când s-au întors din război le-a dat statul atuncea 5 hectare de pământ. Şi pentru că erau gospodari, că munceau şi ziua şi noaptea au fost incluşi pe lista neagră. Tata a avut 5 hectare şi majoritatea care-a făcut războiul. Pe cei care-au fost ţărani Petru Groza , atunci în '45, i-a împroprietărit cu 5 hectare de pământ.
P.D.: Da, dar mai luam 10 hectare în parte, de la alţii.
P.M.: Adică lucra la alţii care nu puteau să muncească.
P.D.: Şi mi-am făcut oi, nişte vite, vaci, că omu' gospodar când munceşte îşi face tot.
P.M.: Aşa a fost politica comuniştilor atunci. Şi Stalin a dat ordin ca tot ce este gospodar şi titrat trebuie distruşi. În'48 el a vrut să intre în Iugoslavia. Era la noi şi-a vrut să intre-n Iugoslavia. Tito a fost şi el comunist, a fost cu Lenin pe front, dar el avea altă politică acuma după război. Tito i-a zis însă: "Eu mi-am sacrificat jumate din popor, mi-am eliberat ţara, iar tu n-ai ce căuta la mine".
Noi care-am fost toţi aromâni, nu suntem macedoneni, nu suntem nici iugoslavi, nici altceva. Noi suntem români plecaţi din moşi-strămoşi cu oile unde era iarba mai bună.
Tata s-a născut în Albania şi acolo a făcut 4 clase în limba română, căci erau şcoli în limba română, ca în toate din Europa. El nu era albanez. Albanezii sunt amestecătură de-asta de musulmani.
P.D.: De-aia am plecat.
P.M.: Sunt patru dialecte, cum sunt şi la noi la români. Sunt aromânii albanezi, aromânii greci, aromânii iugoslavi şi aromânii bulgari. Sunt 4 dialecte, adică au aceleaşi obiceiuri, dar cu mici diferenţe, cum e la noi olteanul, moldoveanul, ardeleanu, bănăţeanu, fiecare având un obiecei aparte. Aşa e şi cu aromânii, dar noi, cu adevărat, din moşi-strămoşi suntem români.
P.D.: Cum am mai spus, noi eram gospodari, munceam şi-aveam, dar albanezii căutau să ne jefuiască.
P.M.: Păi cât e Albania, mai mare e Bucureştiul nostru, ca populaţie, decât Albania. Dar sunt răi, plus că acuma, fiind şi săraci sunt alţii care au şi interes să-i întărâte şi le dă bani şi armament şi destabilizează zona balcanicilor. E foarte periculos. Am şi eu o vârstă, am 59 de ani şi-mi dau seama.
(Aveaţi dispensar în Bărăgan?) Aveam dispensar, şcoală, magazin, miliţia. Noi am muncit toţi. Toţi aveam domiciliu obligatoriu, iar cbnd a apărut asociaţia, atunci am scos de la Ministerul de Interne, acea hârtie cum că eram toţi strămutaţi, deportaţi din Banat în Bărăgan.
(Până în anul 1955?) Da, '51-'55. În toamnă am plecat de-acolo. După ce ni s-a ridicat domiciliul obligatoriu am mai stat o lună de zile. N-aveai voie să părăseşti comuna decât cu

aprobarea miliţianului. Dacă te prindea c-ai părăsit comuna, te aresta şi te ducea la Canal. *(Au fost cazuri?)* Au fost cazuri. Doar pe o rază de 4 kilometri aveai voie, adică te lăsa până la Dunăre să te duci la I.A.S. să munceşti, până la Siret, până la Baldovineşti şi când te duceai în oraş, în Brăila, trebuia să spui.
(Dumneavoastră vă mai aduceţi aminte când aţi fost luat din Săcălaz?) De la Săcălaz am fost luaţi în noaptea de 17-18 iunie şi tot drumul a durat două săptămâni. Două săptămâni am mers, din gară în gară, în bow-vagon. Numai din Săcălaz au plecat două convoaie. Unul s-a oprit la Frumuşiţa şi unul la Baldovineşti. Nu ştia nimeni absolut nimic unde urmează să ne ducă.
La ora două noaptea a venit un miliţian din comună şi doi soldaţi jandarmi şi a cerut şefului casei să predea toate actele şi-a spus: "Aveţi la dispoziţie 2-3 ore să vă luaţi strictul necesar, apoi vă soseşte soldatul şi la gară". Noi eram familie numeroasă, eram 11 persoane şi ne-a spus: "Aveţi voie să luaţi un cal şi-o vacă, restul rămâne tot aici. Nu se ştie nimic şi nu aveţi dreptul să discutaţi nimic". Am mers la gară şi bunicul meu i-a ajutat pe ceilalţi care nu aveau cal şi ne-am urcat în tren. Şi de-acolo, din staţie în staţie, pe linie moartă oprea şi venea Crucea roşie şi aducea apă, biscuiţi şi câte o bucată de pâine, în rest nimic, fiecare ce-a avut şi a luat din agoniseala lui de-acasă. Asta a fost pe 18 iunie, iar la ora două am ajuns chiar la fabrica de conserve Zagna-Vădeni, pe linia moartă şi atunci ne-au zis: "Toată lumea coboară! Peste două ore pleacă trenul." Toată lumea a coborât. Bătrânii sărutau pământul. Nu ştiam însă unde ne vor duce. Noi am fost mai departe, dar cei pe care i-a dus la Frumuşiţa aveau podul peste Prut, care duce la moldoveni. După aceea s-a aflat că Dej a luat atunci decizia ca oamenii lui să nu mai treacă graniţa la ruşi, să rămână în ţară.
N-aveai voie să părăseşti zona, trebuia să munceşti pe câmp şi era obligatoriu să munceşti la stat, la I.A.S., la grădini.
P.D.: Erau 4 sau 5 activişti care ne strângeau dimineaţa şi ne puneau la rând şi mergeam pe jos la grădinărie. Asta în primul an, că după aceea au pus maşini. *(Era departe?)* Da, la câţiva kilometri.
(Cum vă descurcaţi iarna?) **P.M.:** Iarna, aoleu. Se duceau cu sania cu cai şi tăiau în baltă, pe mal, crengi, lemne, sălcii şi tot ce era. Când era îngheţată Dunărea treceam dincolo şi luam de-acolo. În iarna din '53-'54 a îngheţat Dunărea atuncea calumea şi treceau oamenii cu puhoiul şi munceau, şi ziua şi noaptea cărau lemne. *(Puteau să treacă şi cu căruţa?)* Da cum să nu.
P.D.: Era un convoi de căruţe, una după alta, şi când au fost încărcate şi urcate pe gheaţă şi au venit pădurarii să ne ia taxa, să ne ia bani, odată a pârâit gheaţa "Pârrrrrrr". Atuncea pădurarii au dat drumul la căruţe şi ei au plecat.
P. :Casele erau făcute din paiantă şi acoperite cu stuf sau papură.
P.D.: Prima dată cu paie erau acoperite.
(V-au obligat să vă faceţi case?) Nu, da venea iarna. Când ne-am dus acolo ei ne-au lăsat doar nişte stinghii de lemn şi rogojini, atât au lăsat ei. Bordeiul era săpat în pământ, cât e camera asta de mare, un metru adâncime şi acoperit cu rogojini. Când a venit în iulie o ploaie de vară, în cinci minute nu se mai cunoştea nimica…totul era o apă şi-un pământ, cum zice românul. Stăteam 10 inşi acolo, aşezaţi la rând şi dimineaţa ieşeam ca şobolanii.
(Altcineva care a fost tot în Bărăgan mi-a povestit că-i obliga pe oameni să-şi facă case, pentru că ei nu vroiau să-şi facă, sperând că vor pleca de-acolo) Unde să plece, că nu ştia nimeni nimic. Ei ştiau cât trebuie să ne ţină acolo, dar noi nu ştiam nimica. Trebuia să faci ceva pentru că timpul trecea, era iulie, august, septembrie, octombrie şi iarna venea devreme. Atuncea venea iarna prin octombrie-noiembrie. Şi a fost adevărat, cum arăta şi în filmele acestea, Memorialul durerii, când se făcea iarna foc în casă cu o sobă făcută din pământ, cum erau atunci şi de multe ori se punea în foc şi bălegarul uscat de la vite.

Începuse să crească şi grâul verde încolţit pe pereţi, căci era umiditate 90%, n-avusese timp să se usuce. Se uscase doar la suprafaţă, dar în interior era totul umed. *(Erau şi verii dumneavoastră acolo?)* Tot ce-a fost din neamul nostru, fraţi, surori, cumnaţi, veri, toţi au fost luaţi.
P.D.: Două surori ale mele, care erau măritate, au fost duse la Frumuşiţa, la Prut, la stuf. Aici am fost doi fraţi şi alte două surori, care erau domnişoare. Am fost 6 copii: doi băieţi, două surori care erau la şcoală şi două surori măritate.
P.M.: Plus vecinii, neamurile care ne cunoşteam, toţi aromânii, căci foarte mulţi aromâni au fost aduşi acolo.
P.D.: Şi bucovineni au fost aduşi din Banat, din comunele aflate aproape de graniţă.
(S-au mai întors aromâni în Banat?) **P.M.:** Nu, aromânii nu s-au mai întors în Banat. Doar 1-2 care au scăpat să fie deportaţi şi au rămas acolo în Banat. Sunt acolo vreo câţiva, dar cei care-au venit aicea nu s-au mai întors. S-au dus în Bucureşti, în Urziceni, la Pipera şi-n Constanţa, la Ovidiu, Kogălniceanu. Şi-n Brăila mai sunt, dar ei au fost deportaţi în alte comune. Dumitru Dumitru a fost din altă comună. Au fost din multe comune. Noi eram din Săcălaz, de la Timişoara spre Jimbolia, la 8 kilometri de Timişoara.
După revoluţie încoace am fost de foarte multe ori. Noi avem pământ acolo lăsat în arendă, avem grâu acolo. Am vrut să vând pământul dar nu se merită. Sunt nişte nemţi care vor să cumpere, dar e o nimica toată. Vor 5 milioane pe un hectar. Atuncea i-am spus: "Bine omule, statul îţi dă un milion, iar 3000 de kilograme de grâu cât scoţi la hectar ori 2000 de lei, ai scos 6 milioane, deci în total 7 milioane. Pământul trebuie să aibă cel puţin 10 ani investiţie". Aşa că l-am lăsat la o asociaţie de-acolo în arendă şi mi-a zis că-mi dă 500 de kilograme la hectar.
(Aţi mai fi vrut să vă-ntoarceţi în Banat?) **P.M.:** Nici nu ne-am mai gândit, căci nu puteai să ştii ce va fi. Viaţa tot aşa era. Acolo era mai departe de ruşi, da aicea suntem mai aproape de ei.
(Când eraţi mic mergeaţi în Timişoara, în oraş?) Mă duceam des, săptămânal mergeam cu bunicul, cu căruţa la piaţă. Mergeam să vindem, dar şi să cumpărăm. Era atuncea o zonă frumoasă, erau numai duzi pe şosea. Noi eram copii, stăteam în căruţă, iar bătrânul îşi vedea de drumul lui. *(Cum vi se părea atunci Timişoara?)* Eu eram copil atuncea şi una era să vezi un sat şi una să vezi un oraş mare şi Timişoara atunci arăta frumos. Şi-acum arată frumos. Mie Timişoara mi-a plăcut întotdeauna. Eu am lucrat după aceea 35 de ani numai la aprovizionare, din cei 40 de ani de muncă pe care-i am şi-aşa am vizitat toată ţara.
După 19 ani apoi am mai ajuns în Timişoara, acum 21 de ani. Eram cu soţia şi cu băieţelul de 4 ani. Eu aveam 37 de ani.
(În ce an v-aţi născut?) În '42.
*(Ce obiceiuri sunt la aromâni?)*Noi suntem ortodocşi şi eu îmi respect religia, respect biserica, mă-nchin la Dumnezeu. *(Ce este specific?)* Mai sunt unii care mai păstrează obiceiurile vechi cu nunţile, cu căsătoritul, în sensul să fii tot aromân sau aromâncă. Eu m-am însurat cu o romîncă, la fel şi fratele şi sora mea.
Acum am intrat în România, nu în Europa, nici nu mai vorbesc de Europa.
P.D.: Noi din '33 suntem în România. Noi suntem cetăţeni români, de naţionalitate română şi trebuie să respectăm legile României. Mai ales că eu sunt născut şi în Suceava. Şi părinţii mei au cetăţenia română.
(Se ţineau sărbătorile în Bărăgan? Se făceau nunţi?) **P.M.:** Da, sigur că da. Păi la noi ştiţi cum era înainte?! De exemplu, aici în Bărăgan fratele tatei s-a însurat după un an de zile şi a-nceput nunta de joi şi s-a terminat miercuri. Se păstra obiceiul: sâmbăta se făcea nunta la mireasă, iar duminica se duceau la băiat. Aşa se făcea la noi înainte. Acuma nu ne mai ţine buzunarul. *(Cum se desfăşura?)* De joi începeau să vină vecinii, să aducă câte un cadou, se tăiau berbecuţi, porci, se dădea băutura, vinul, tot. Pleca omul şi dacă mai vroia să vină seara mai venea, dacă nu venea a doua zi. Se cânta, se discuta…

(Era orchestră?) Da, era, că în orice comună exista orchestră. *(Era orchestră nemţească?)* Nu, de-a noastră, căci noi cântam cântece aromâneşti.
Pe urmă sâmbăta se făcea nuntă la mireasă acasă, se duceau cu toţii şi dimineaţa, după nuntă luau mireasa şi veneau la băiat şi petreceau în continuare.
(Preotul era din comună?) Nu, era preotul comunei Baldovineşti. La Săcălaz, în Banat aveam însă preot al nostru, român era, nu macedonean. Nemţii aveau acolo preotul lor şi noi al nostru.
(Vinul de unde-l aveaţi?) Se cumpăra. Toată lumea se gospodărea. Acolo n-aveai vie şi nici n-ai avut timp să pui vie. Veneau ţărani din comunele dimprejur, că aveau voie să intre şi venea miliţianul şi îi controla. Asta după primul an au avut voie să vină. Omul cumpăra cum avea posibilitatea, unul cumpăra mai mult, altul mai puţin.
(Cum a fost în Bărăgan? V-a fost greu?) **P.M.:** Noi nu simţeam greutăţile pentru că eram copii. Greutăţile le simţeau părinţii.
P.D.:: El lua calul şi vaca şi se ducea cu ele la păscut. Celălalt avea două oi şi cu ele două se ducea. Noi munceam.
P.M.: Ei munceau, bătrânii munceau, că noi eram copii.
(Câţi eraţi în casă?) **P.M.:** 11 persoane într-o casă. Cum era o casă?!…Două camere şi un antreu unde făceai mâncare şi altele. Erau puşi ţăruşi, scândură şi când te-aşezai să dormi te-aşezai la rând, că n-aveai altfel cum să dormi şi te-ncălzeai unul lângă altul.
Acolo, în Satu Nou aveam totuşi posibilitatea să creştem câte doi porci. Munceam şi-i creşteam, căci bănăţenii aşa aveau obiceiul. În Banat, un gospodar tăia trei porci: pe unul îl pârlea şi făcea pomana porcului şi cârnaţi şi pe doi îi opărea şi făcea şunci, jamboane şi alte feluri şi-avea până vara târziu de tot.
(Localnicii din comună erau departe?) **P.M.:** Nu.
P.D.: Cu cei din Vădeni ne-aveam bine de tot.
P.M.: Oamenii erau paşnici, nu erau răi. *(Dar casele lor erau la distanţă?)* Păi cum era?! De exemplu, la noi întâi a fost o stradă şi la numărul unu şi ne-a întrebat când am venit: "Cine-i primul?", iar bătrânul, bunicul a zis: "Io". "Câte persoane sunteţi?" "10 sau 11" Zice: "Bate ţăruşul aici, pân' acolo". "Următorul, cine vine?" Cutare…şi-a bătut ţăruşul. La noi cam jumate de hectar, un pogon, cam aşa a fost cu totul, locul şi cu casa. Alţii au avut mai mult, alţii mai puţin, depinde câte persoane au fost. Strada era dreaptă.
De la noi din comună până la Baldovineşti era mai mult de-un kilometru jumate, iar Vădeni era la mai mult de vreo 3 kilometri, pe la 7-8 kilometri, căci fabrica era la vreo 2-3 kilometri.
(Ştiaţi că ceilalţi care-au fost aduşi cu dumneavoastră cu trenul au fost duşi în alte comune?) N-am ştiut, dar am aflat mai târziu. La început n-am ştiut nimic, dar pe urmă s-a aflat. S-a transmis şi s-a aflat. N-aveau voie nici ei să vină să te viziteze.
P.D.: Eu nu ştiam de surorile mele unde sunt.
P.M.: Nu se ştia nimica. În noaptea aceea de 18 iunie s-au făcut 13 sate de deportaţi, începând cu Frumuşiţa, de la Prut până la Feteştii Noi, care e ţinutul care-a rămas în picioare. Restul aici a fost dărâmat. A fost băgat plugul, ca să nu rămână nimic.
P.D.: 17 sate au fost de toate.
(Vi s-au dat la început geamuri şi uşa?) **P.D.:** Au dat mi se pare uşi şi geamuri, dar restul, stâlpi şi celelalte le-am făcut noi din pădure de salcâm şi ce era pe-acolo.
(Se făceau clăci sau şezători acolo?) Acolo toată lumea se-ajuta, că n-aveai altă şansă să supravieţuieşti. Erau şi câte unii mai reci, mai răi, dar în general lumea se-ajuta.
(Femeile unde lucrau?) Acasă, dar unele lucrau şi la câmp. De exemplu, mama avea grijă de animale. Ea n-avea timp de altceva, că avea şi-atâţia copii. Pe urmă era grădina şi trebuia să punem zarzavaturi, porumb şi tot ce vreţi. În anii cât eram noi deportaţi aici în Brăila apăruseră cele mai frumoase legume.

P.D.: Cel mai mult zarzavat de-aici de la noi era adus. Puneam morcovi, pătrunjel, toate zarzavaturile.
P.M.: Da, aşa era. Erau oameni gospodari, oameni care ştiau să lucreze pământul şi pământul producea. *(Asta în grădina proprie?)* Da, în grădina noastră, pe care ne-a dat-o statul atuncea, că după aia ne-a luat-o. Era a I.A.S.-ului, a I.A.S.-ului Dunărea, aşa-i spunea atunci.
(Unde eraţi când s-a făcut colectivizarea?) Când a-nceput colectivizarea eram în Banat atunci, în '45.
P.D.: Erau 7 gospodari care s-au înscris prima dată acolo.
P.M.: Care s-au dus de bună voie la colectiv.
P.D.: Care-au fost cei mai săraci s-au dus. Şi pe urmă, să vă spun un lucru…după ce ne-a deportat pe noi, a doua zi mai mult de jumate din comună s-a înscris imediat la colectiv.
P.M.: De frică s-au înscris, pentru că s-a făcut cu forţa.
P.D.: Cea mai mare colectivizare s-a făcut aicea, în Bărăgan.
P.M.: Da, dar la noi n-aveau cum să se facă colectiv că noi n-aveam pământ, n-aveam nimic. Eu eram gestionar într-o comună de-aici, la Cotu Lung şi-au vrut să mă pună preşedintele colectivului. Gazda la care-am stat eu acolo a spus: "Eu mă trec la colectiv dacă Pacea trece preşedintele colectivului". M-au întrebat dacă trec preşedinte şi le-am spus: "Nu, eu sunt gestionar, nu pot să fiu şi preşedinte la colectiv". "Păi te laşi". "Nu, asta-i meseria mea." N-am vrut să-mi bat joc. Eram văzut bine ca gestionar în comună, adică mă iubeau mult ţăranii, căci ştiam să mă port şi n-am vrut s-ajung preşedinte.
P.M.: Cotu Lung e o comună săracă. A arătat în primăvară că e cea mai săracă comună din judeţul Brăila.
În anii '57-'58-'59, căi eu la 17 ani am început să lucrez, am văzut cine erau directorii de întreprinderi. Erau numai foşti muncitori, foşti golani, nu era nici unul intelectual şi când li se dădea ordin de la partid, de la guvern executau orice. Şi-atunci câte nu s-au făcut.
P.D.: Păi da, cei mai deştepţi profesori, doctori au fost duşi la Canal.
P.M.: A fost exterminarea intelectualilor şi a gospodarilor.
(A încercat cineva să fugă?) **P.M.:** Era un doctor, Zeana, tot din zona Banatului şi într-o noapte, după nu ştiu câte luni, a venit securitatea şi l-a ridicat. După doi ani de zile i-au trimis pachet hainele. Au fost multe chestii de-astea.
(Veneau din Banat rude la cei care-au fost deportaţi?) **P.M.:** În primele luni, în primul an n-avea voie să vină nimeni. După un an-doi trebuiau să aibă aprobare să vină-n vizită.
P.D.: În primul an mi-au venit nişte neamuri de la Constanţa şi au intrat prin porumb şi au intrat în comună, dar cu frică.
(Venea miliţia dimineaţa să controleze cine nu este la muncă?) De exemplu directorul I.A.S.-ului şi şefii de-acolo trebuiau să ştie câţi muncitori trebuiau să fie prezenţi. N-aveai voie să lipseşti. Era ca şi la o închisoare, dacă lipseai însemna ori că eşti bolnav, ori eşti dispărut undeva şi atunci te luau la întrebări.
P.D.: Erau nişte activişti de partid.
(Asta vedeau deci la locul de muncă, nu treceau pe la casele oamenilor?) Nu, dar ei se-auzeau căci lumea vorbea. Ştiţi cum se spune: "Duşmanul ştiu care-mi este, dar adevăratul prieten niciodată nu poţi să ştii care e". De duşman ştii că cu ăla te baţi, dar care îţi este prieten ăla e mai periculos decât duşmanul.
Eu am vecini la bloc care spun că-mi sunt prieteni, iar mie nu-mi place să mint şi le spun câteodată în faţă şi când spui omului ceva în faţă se supără.
*(Credeţi că e important să povestiţi ce-a fost atunci în Bărăgan?)*Noi le povestim la ai noştri. Am două nepoate, fetele fratelui meu (una mai mare decât băiatul meu şi una mai mică)şi când le povestim ce-a fost zic: "Ia uite măi…". "Da, dar voi aveţi acuma tot ce vă trebuie, noi atunci n-am avut". Eu am un băiat şi le spun la mulţi că vreau să aibă băiatul meu tot ce n-a putut să aibă tata în tinereţe. Unii sunt răi şi spun: "Să muncească!" "Munceşte domnule, dar

singur nu poate să se descurce, oricât ar vrea". Acum fiind tânăr nu-ţi poţi face o casă dacă nu te-ajută nimeni.
(Cum aţi plecat din Albania?) **P.M.:** Tata a pierdut totul în Bulgaria, în Dorostor.
P.M.: În Dorostor, când s-a cedat la Bulgaria.
(Şi cu ce-aţi plecat?) **P.M.:** Cu căruţa, cu trenul, cu ce se putea.
Pe urmă, în timpul războiului am ajuns în Suceava, unde am stat doi ani de zile, iar când au venit ruşii, frontul ruşilor, am lăsat tot acolo şi-am venit în Timişoara, prin Bucureşti, Oltenia. Era tot război, prin '43-'44. Şi-acolo ne-am stabilit la Săcălaz, iar după 7 ani de muncit acolo au venit în noaptea aceea comuniştii şi ne-au luat şi de-acolo. A fost a treia casă lăsată de bătrânii mei. *(Casa din Săcălaz au reuşit s-o cumpere?)* Nu, era dată de stat. de sfat, de consiliu.
Pe urmă am venit aici în Bărăgan şi-apoi ne-am mutat în Brăila şi-am muncit, am strâns şi-am făcut case. Am stat la curte, trei familii stăteam în curte, în primul an, dar după aia veneau cu dărâmatul şi ne-am decis să ne ducem la bloc şi am vândut casa.
(Cum vă-nţelegeaţi în Săcălaz cu celelalte etnii?) Era bine. *(Aţi învăţat nemţeşte?)* Unii au învăţat, dar unii nu, n-au mai apucat. Erau nemţii, şvabii, eram noi aromânii şi erau românii şi puţini mai erau de alte etnii. *(Sârbi erau?)* Nu, sârbi nu prea erau pe-acolo.
P.D.: Sârbi erau mai încolo, într-o altă comună.
P.M.: Mai apăreau divergenţe între familii, între tineret mai mult.
P.D.: Eu m-am împăcat foarte bine cu nemţii.
(Participaţi la sărbătorile lor?) Eu eram copil şi nu mă interesa, dar cei mari mergeau.
P.D.: Fratele meu se ducea, că era tânăr. Eu eram însurat, copilul era mic.